

Stefania Biancani

Nemogući portret: smrt u vizualnoj pripovijesti Élisabeth Vigée Le Brun

U pripovijesti *Souvenirs* (1835.-1837.) slikarica u podmakloj dobi, Élisabeth Vigée Le Brun (1755.-1842.), portretistica europske aristokracije, prisjeća se duga putovanja koje je poduzela pri izbijanju Francuske revolucije.

Daleko od Francuske, slikarica sa zebnjom razmišlja o sudbini Luja XVI. i Marije Antoanete. Cléry, kraljev sluga tijekom sužanjstva u Templeu, u opširnom je pismu potiče da izradi sliku koja bi prikazivala posljednje trenutke vladara. No bol je prejaka i Élisabeth odustaje od toga plana. Godine revolucije i jakobinskog terora podudaraju se s uzletom prikazivanja teme smrti u umjetnosti. Smrt vladara prikazana je s dostojanstvom ili bez ikakvog suosjećanja. Jacques-Louis David bilježi pak s preziranjem Mariju Antoanetu kako odlazi na stratište. Za Davida, pobornika revolucionarnoga pokreta, istinski su mučenici Marat ili mladi Bara. Nastaju tako nove ikonografije: u svjetovnom iščitavanju povijesti žrtva heroja revolucije zamjenjuje onu sveca mučenika. Bilo kao krvnici bilo kao žrtve, sudionici revolucije i terora zaustavljeni su u trenutku smrti. Slike, pogrebne ceremonije s izloženim tijelima, praksa izrade kalupa posmrtnih maski u ovim su godinama vrlo česti. Giljotina je istinski i pravi "stroj za portret". Pred ovim množenjem prizora smrti Élisabeth Vigée Le Brun se povlači. Ona je prije svega portretistica. U svojim *Sjećanjima* opisuje ljudskost tkanu od lica, pokreta i pogleda. Elisabeth opisuje mrtvo tijelo ruske carice Katarine II., koju odbija pogledati u lice. Kako se treba ponašati portretistica pred smrću? Pomažu nam *Savjeti kako naslikati portret*, kojima Élisabeth Vigée Le Brun zaključuje *Souvenirs*: portretist mora prikazivati svoj model u najprirodnijem stavu, s posebnim naglaskom na ekspresiji, koja mora biti životna. Brojni su primjeri portreta koje je umjetnica izvela tijekom svoje duge karijere: portreti u akciji, uhvaćeni gotovo u iznenađenju, naslikani u trenucima dok osobe pišu, pjevaju, zabavljaju se, hodaju, smiju se. To je točno ono što treba raditi svaki dobar portretist: otkrivati dušu.

Smrt može postojati, ali samo kao anegdota: portret smrti jednostavno je nemoguć.